

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО „БОЖИЛОВ срещу БЪЛГАРИЯ”

(Жалба № 45114/98)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

22 декември 2004 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

22.03.2005 г.

Решението става окончателно при условията по член 44, § 2 на Конвенцията. Може да бъде предмет на редакторска преработка.

По делото „Божилов срещу България”,

Европейският съд по човешките права (Първо отделение), на заседание в състав:

Г-н РОЗАКИС, *Председател*,

Г-жа Ф. ТЮЛКЕНС,

Г-н П. ЛОРЕНЦЕН,

Г-жа Н. ВАЖИЧ,

Г-жа С. БОТУШАРОВА,

Г-н Д. СПИЛМЪН,

Г-н С. Е. ЖЕБЪНС, *съдии*,

и Г-н С. Нийлсен, *Секретар на отделението*,

След като заседава при закрити врата на 2 декември 2004 г.,

Постанови следното решение, прието на указаната по-горе дата.

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е заведено по жалба (№ 45114/98) срещу Република България, подадена в Европейската комисия по правата на човека („Комисията”) на основание бившия член 25 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи („Конвенцията”) на 7 септември 1998 г. от българския гражданин г-н Лазар Цветанов Божилов („жалбоподател”).

2. Жалбата е предадена на Съда на 1-ви ноември 1998 г., дата на влизане в сила на Протокол № 11 към Конвенцията (член 5, § 2 от Протокол № 11).

3. Жалбоподателя е получил право на безплатна правна помощ. Същият е представляван от адвокати Д. Карагяурова-Радева и С. Исаева, практикуващи в гр. Пловдив. Българското правителство («Правителството») се представлява от неговия агент, Г-жа М. Коцева, представител на Министерство на правосъдието.

4. Жалбоподателят твърди в частност, че е станал жертва на неспазване на параграфи 1, 3 и 5 на член 5 от Конвенцията, поради недопускането му да се яви пред съдия в момента на арестуването му, поради срока на задържането му под стража, закъснялото му освобождаване и незачитането на правото му на обезщетение.

5. Жалбата е разпределена на Първо отделение на Съда (член 52, § 1 от правилника на Съда). Съставът в рамките на Отделението, натоварен с гледането на делото (член 27 §, 1 от Конвенцията), е конституиран на основание на член 26, § 1 от Правилника на Съда.

6. С решение от 26 март 2002 г., Отделението обявява жалбата за частично недопустима. Съгласно решението от 6 ноември 2003 г., същото обявява останалата част от жалбата за допустима.

7. На 1-ви ноември 2004 г. Съдът промени състава на Отделенията си (член 25, § 1 от Правилника) и настоящата жалба е разпределена на новоконституираното Първо отделение (член 52, § 1).

ФАКТИ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

8. Жалбоподателят е роден през 1970 г. и живее в Хаджиево.

9. Вследствие на проведен митинг пред Народното събрание на 10 януари 1997 г., Софийска следствена служба възбужда предварително следствие срещу Х във връзка с размириците по време на митинга.

10. Жалбоподателят е задържан в рамките на това следствие на 28 януари 1997 г. Той е разпитан от следовател от Следствената служба и след проучване на съдебното му минало на жалбоподателя е наложена мярка за неотклонение задържане под стража. Впоследствие, задържането му е потвърдено и от прокурора.

11. От една страна е обвинен в кражба на кожено яке от един от автомобилите на Народното събрание и, от друга страна, че не е предал на властите намерения на местопрестъплението предмет, по-конкретно – една гривна-часовник. Тези деяния са описани в Наказателния кодекс и за тях се предвижда наказание съгласно чл. 194 и чл. 207 от Наказателния кодекс.

12. На неуточнена дата, жалбоподателят подава молба за освобождаване в Районната прокуратура. Решението на прокурора от 15 март 1997 г. потвърждава задържането с мотива, че жалбоподателят е обвинен в тежко умишлено престъпление, че го е извършил по време на предишна условна присъда за кражба на кола и че няма постоянен адрес в София – всички тези обстоятелства дават основание за съмнение, че може да се укрие, да попречи на разследването или да извърши ново престъпление.

13. На 11 април 1997 г., Прокурорът постановява продължаване на предварителното следствие за срок от шестдесет дни и потвърждава мярката за задържане под стража, без да мотивира решението си с особено мнение. На 5 май 1997 г., преписката на жалбоподателя е отделена от главното производство срещу Х. На 10 май 1997 г. следователят приключва досъдебното производство. На 19 май 1997 г., жалбоподателят е преместен от софийския следствен арест, където е задържан по време на досъдебното производство, в Пазарджишкия затвор.

14. Жалбоподателят подава жалба в Софийски районен съд на неуточнена дата на основание на новите разпоредби на НПК, който

вече допуска в съдебната практика правото на обжалване на задържането под стража. Той моли съда да бъде пуснат под гаранция, като стойността на същата бъде скромна, изтъквайки аргумента, че майка му е пенсионерка и не разполага с големи доходи. С решение от 10 ноември 1997 г., съдът установява приключването на досъдебното производство, отчитайки факта, че жалбоподателят е сътрудничил на следствените власти, направил е пълни признания и е имал постоянен адрес в село Хаджиево. Вследствие на това, вече не съществувал риск от бягство или възпрепятстване на разследването. Той постановява пускането на жалбоподателя под гаранция.

15. Стойността на гаранцията е определена на 1 000 000 стари български лева (BGL), равняващи се на около 600 щ. д. (USD). При определяне на сумата, съдът взима под внимание сериозността на обвиненията и факта, че престъплението е извършено по времето на действаща условна присъда по предишно осъждане на жалбоподателя. Тъй като жалбоподателят не заплаща гаранцията, той остава в затвора.

16. Делото е върнато за преразглеждане на 29 декември 1997 г. На 9 януари 1998 г. съдията-докладчика насрочва дата за делото и потвърждава мярката освобождаване под гаранция.

17. По време на съдебното заседание на 12 март 1998 г. и решението от същия ден, Софийският районен съд признава жалбоподателя за виновен по обвинението за кражба и предвид многобройните смекчаващи вината обстоятелства, позовавайки се на член 55 от Наказателния кодекс го осъжда да заплати глоба от 10 000 лева (BGL), равняващи се на 6 щ.д. (USD). Съдът произнася оправдателна присъда по второто предявено му обвинение.

18. С отделно решение от същия ден, съдът решава да освободи жалбоподателя и постановява той да бъде пуснат на свобода, след като бъде извършена проверка, целяща да докажа, че не е бил задържан по друг повод.

19. С писмо от 31 март 1998 г., Министерство на правосъдието предава решението на съда на пазарджишкия затвор с инструкции да освободи задържания, след извършване на необходимите проверки.

20. Жалбоподателят е освободен на 1-ви април 1998 г.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Наказанията, приложими в случая на жалбоподателя

21. Член 194 от Наказателния кодекс предвижда наказание за извършване на кражба, което е лишаване от свобода за максимален срок от осем години.

22. Член 207 от Наказателния кодекс предвижда налагане на глоба от 2 000 лева (BGL) за непредаване в срок от над една седмица на намерен предмет на собственика или на властите.

23. Член 55 от Наказателния кодекс предвижда, че при наличие на извънредни или многобройни смекчаващи вината обстоятелства и когато наказанието, предвидено от кодекса се окаже прекомерно голямо спрямо сериозността на деянията, съдът може да наложи по-леко наказание от предвидения минимум или да наложи глоба, вместо наказание лишаване от свобода.

Б Задържане под стража

1. Налагане на мярка „задържане под стража”

24. Член 152 от НПК, в редакцията му в момента на настъпване на обстоятелствата и до 1-ви януари 2000 г., е предвиждал мярка задържане под стража за лицата, обвинени в престъпление, за което се предвижда наказание лишаване от свобода. За тежките предумишлени престъпления, т. е. тези, за които се предвижда наказание по-голямо от пет години, задържането под стража се предвижда автоматично, освен в случай на отпадане на всяко съмнение за риск от укриване, за възпрепятстване на разследването или възможността за извършване на ново престъпление. По отношение на другите нарушения, мярката задържане под стража се постановявала единствено, ако съществува вероятност от извършване на гореизброените.

25. В момента на настъпване на събитията, задържането под стража е било мярка, налагана от следовател от следствените служби, която следвало да бъде потвърдена и от прокурор.

2. Продължителност на задържането под стража

26. НПК, в редакцията му в момента на настъпване на обстоятелствата не ограничавал продължителността на мярката задържане под стража.

27. Тъй като става дума за продължителността на предварителното следствие, член 222 на НПК предвижда всяко следствие да приключи в срок от два месеца. Възможно е предварителното следствие да продължи шест месеца, но това е трябвало да бъде разрешено от районния или от апелативния прокурор, като новото удължаване може да бъде за максимален срок от девет месеца. В момента на постановяване на удължаването, прокурорът следва да се произнесе по въпроса за мярката, чиято цел е да гарантира явяването на обвиняемия пред съда.

3. Съдебен контрол по отношение на мярката задържане под стража

28. В момента на арестуването на жалбоподателя, член 152, алинея 5 предвижда за всяко задържано лице възможността да сезира незабавно компетентния съд с жалба срещу наложената му мярка задържане под стража.

29. Новият член 152а, влязал в сила на 12 август 1997 г., определя максимален седем дневен срок за осигуряване на правото на обжалване на задържаното лице и предвижда съдът да проведе открито заседание чрез призоваване на страните по делото. Настъпването на промяна в обстоятелствата (член 152а, алинея 4 от НПК) дава основание за други две обжалвания на мярката задържане под стража.

В. Гаранция

30. Член 150 на НПК предвижда подсъдимия да бъде задължен да внесе гаранция, за да се гарантира неговото явяване пред съда. Член 5 гласи, че когато тази мярка е вследствие на мярка задържане под стража, заинтересованото лице може да бъде освободено едва след внасянето на гаранцията.

Г. Други релевантни процедурни правила

31. След постановяване на решението си, Съдът се произнася и по мярката, гарантираща явяването на подсъдимия в съда. (член 307 от НПК). Когато обвиняемият получи оправдателна присъда и когато наложеното наказание не е лишаване от свобода при строг тъмничен режим, съдът е длъжен да замени мярката задържане под стража с по-лека мярка. Тогава подсъдимият се освобождава още в самата съдебна зала.

Д. Деликтна отговорност на държавата

32. Законът от 1988 г. за отговорността на държавата за вреди причинени на граждани) предвижда в своя член 2, алинея 1 следното:

„ Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от органите на дознанието, следствието, прокуратурата, съда и особените юрисдикции от незаконно:

1. задържане под стража, включително и като мярка за неотклонение, когато то е отменено поради липса на законно основание;

2. обвинение в извършване на престъпление, ако лицето бъде оправдано или ако образуваното наказателно производство бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление, или поради това, че наказателното производство е образувано, след като наказателното преследване е погасено по давност или деянието е амнистирано;”

Изразът „липса на законно основание”, използван в алинея 1 очевидно се отнася до законността на задържането под стража във вътрешното право.

33. Съдебната практика във връзка с този член е слабо известна. В някои скорошни решения, Върховният касационен съд разглежда въпроса по следния начин: държавата носи отговорност, когато даден обвиняем получи оправдателна присъда или съдебните преследвания бъдат преустановени, поради липса на достатъчни доказателства, тъй като тези обстоятелства биха имали като последствие премахването със задна дата на законното основание за задържането под стража (справка: реш. № 978 от 10.07.2001 г., гр. д. № 1036/2001, ВКС ; реш. № 859 от 10.09.2001 г., гр. д. № 2017/2000, ВКС).

34. Правителството не е предоставило примери, в които да е било присъдено обезщетение за неправомерно задържане под стража на основание на член 2, алинея 1 от закона в случаите, в които съдебния процес е завършил с присъда. Освен това изглежда, че решенията постановяващи прекратяване на мярката задържане под стража и освобождаването на подсъдимия по време на текущата процедура, никога не са били възприемани като анулиращи тази мярка решения, поради „липсата на законно основание” по смисъла на този текст.

35. От друга страна, на Съда не е известен случай, в който да е било присъдено обезщетение на лице задържано под стража, въпреки наличието на решение, постановяващо неговото освобождаване.

36. И накрая, всеки който твърди, че правата му са нарушени, поради факти, попадащи в полето на приложение на закона от 1988 г., не може да претендира за обезщетение в приложение на общите правила за деликтната отговорност. Всъщност, преобладаващата съдебна практика възприема закона за отговорността на държавата като специален текст, който дерогира, прави изключение от общия принцип на отговорността (справка: реш. № 1370 от 16.12.1992 г., гр. д. № 1181/92, ВС IV г. о.).

ПРАВНИ ИЗВОДИ

I. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5 §§ 1 И 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

37. Жалбоподателят се оплаква за неизправянето му пред съдия веднага след неговото арестуване, за неправомерността и прекомерно дългото му задържане под стража, както и за незаконното му задържане в ареста, дори след решението на съда, постановяващо неговото освобождаване. Той се позовава на член 5 §§ 1 и 3 от Конвенцията, който гласи в релевантните си части :

„1. Всеки има право на свобода и сигурност. Никой не може да бъде лишен от свобода, освен в следните случаи и по реда, предвидени от закона:

а) законосъобразно лишаване от свобода по силата на постановена от компетентен съд присъда;

(...)

с) законосъобразен арест или лишаване от свобода, с цел да се осигури явяване пред компетентния съгласно закона орган по обосновано подозрение за извършено престъпление, или когато задържането обосновано може да се смята за необходимо, за да се попречи на лицето да извърши престъпление или да се укрие, след като е извършило престъпление;

(...)

3. Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1(с) на този член трябва своевременно да бъде изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, и има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда.

A. Относно правото на жалбоподателя да бъде изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции (член 5, § 3)

38. Жалбоподателят поддържа тезата, че не е бил изправен пред съдия в момента на неговото арестуване, че следователят, който го е задържал под стража не отговарял на изискванията на член 5, § 3 и че придвижването на жалбата му в съда в рамките на повече от девет месеца след арестуването му също не отговаряло на тези изисквания.

39. Правителството посочва, че жалбоподателят е бил изправен пред съд по повод разглеждането на неговата жалба срещу задържането под стража на 10 ноември 1997 г.

40. Съдът припомня, че е констатирал по време на някои от преходно гледаните дела във връзка с така съществуващата в

България система за задържане под стража до 1-ви януари 2000 г., че нито следователите, пред които са се явявали разследваните лица, нито прокурорите, които са потвърждавали мярката за задържане под стража, не биха могли да бъдат възприемани като « упълномощени от закона магистрати да изпълняват съдебни функции » по смисъла на член 5, § 3 от Конвенцията (виж делата *Асенов и други срещу България*, решение от 28 октомври 1998 г., *Сборник с постановления и решения* 1998-VIII, страници 2298-2299, §§ 49-53 ; „*Николова срещу България*” [GC], № 31195/96, §§ 49-53, ЕСПЧ 1999-II ; „*Шишков срещу България*”, № 38822/97, §§ 52-54, 9 януари 2003 г.)

41. Настоящото дело също е образувано по повод лишаване от свобода на лице преди 1-ви януари 2000 г. Съдът се връща към своя анализ по повод решението по горесцитираното дело „*Николова*” (§§ 49-53) и констатира, че нито следователят, разпитал жалбоподателя и наредил мярката за задържането му под стража, нито прокурорът, който я е потвърдил не биха могли впоследствие да бъдат считани за достатъчно независими и безпристрастни, така както предвижда член 5, § 3, предвид ролята им в наказателното преследване и потенциалното им участие като страна в съдебното производство.

42. Следователно, заключението е, че е налице нарушение на правата на жалбоподателя да бъде изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции по смисъла на член 5, § 3 от Конвенцията.

Б. Относно законността на задържането под стража (член 5 §, 1 с)

43. Жалбоподателят поддържа тезата, че неговото задържане под стража противоречи на вътрешното право, тъй като не са спазени сроковете, предвидени в член 222 от НПК.

44. Правителството изразява мнение, че мярката задържане под стража е извършена в съответствие със закона и е оправдана, поради извършеното тежко престъпление. То добавя, че срокът предвиден в член 222 от НПК за следствени процедури е бил спазен.

45. Съдът отбелязва, че в случая не се оспорва факта, че жалбоподателят е бил задържан под стража, за да бъде изправен пред съд, който да се произнесе по повдигнатите срещу него обвинения, както и поради основателните причини за съмнение, че той би могъл да извърши друго престъпление. Оттук, арестът на жалбоподателя попада в полето на приложение на член 5, § 1 с).

46. По въпроса за спазването на предвидените от член 222 от Наказателно-процесуалния кодекс срокове, Съдът отчита, че същите ограничават единствено срока на предварителното следствие, а не срока на задържането под стража. Впоследствие, евентуалното им

неспазване не би имало сила по отношение на законността на задържането под стража. Други оплаквания, касаещи неспазването на законоустановения ред не са отправени.

47. Следователно, член 5, § 1 е бил спазен по отношение на редовността на задържането под стража на жалбоподателя от 28 януари 1997 г. до 12 март 1998 г.

В. По отношение на правото на жалбоподателя да бъде съден в разумни срокове или освободен по време на производството

48. Жалбоподателят твърди, че в неговия случай не е имало основания за продължително задържане под стража и счита, че властите не са отчели факта, че престъплението е леко, както и не са отчели състоянието, в което се е намирал. Той счита, че случаят не е бил сложен и че дознанието не е било проведено с необходимата активност, като не са били предприети и никакви следствени мерки по време на значителните периоди на бездействие.

49. Правителството излага становището, че задържането под стража е основателно, имайки предвид извършеното тежко престъпление, рискът от укриване и от извършване на ново престъпление, все основания, които в момента на арестуването на жалбоподателя са били налице и които прокурорът също е отчетел в решението си от 15 март 1997 г. По отношение на последващото задържане под стража, това на 10 ноември 1997 г., то то е мотивирано от неплащането на гаранцията, определена от съда.

50. Съдът отчита, че жалбоподателят е бил задържан под стража на 28 януари 1997 г. и че съдът е постановил с решение неговото освобождаване на 12 март 1998 г. Следователно, лишаването от свобода, което следва да отчетем за нуждите на член 5, § 3 е продължило една година, един месец и петнадест дни.

51. Съдът припомня своето становище, съвпадащо с релевантната му съдебна практика, а именно, че държавните власти са тези, които са длъжни да спазват при решаването на случаите изискването срокът на задържането под стража на даден обвиняем да не превишава границата на разумното. За тази цел и с оглед презумцията за невинност, те трябва да разследват всички обстоятелства, които могат да разкрият или отстранят съществуването на действително изискване в интерес на обществото, което да дава основание да се направи изключение от правилото за спазване на личната свобода, както и да го отчетат в своите решения по повод задържането под стража. Основавайки се предимно на тези мотиви, присъстващи или не в съдебните решения, както и на неразкритите факти, посочени от заинтересованото лице, Съдът следва да отчете дали е имало нарушение на член 5, § 3 от Конвенцията.

52. Постоянното наличие на основателни причини, че задържаното лице е извършителя на дадено престъпление е *conditio sine qua non* за законността на задържането му. Все пак, в последващия етап то не е достатъчно. Съдът трябва в този случай да установи дали другите мотиви, възприети от съдебните власти, продължават да оправдават лишаването от свобода. Когато същите се окажат „релевантни” и „достатъчни”, той проучва, освен това, дали компетентните власти на съответната държава са проявили „особена активност” при воденето на производството (виж дело „*Лабита срещу Италия*” [GC], № 26772/95, §§ 152-153, ЕСПЧ 2000-IV).

53. Съдът отчита, че в случая не се оспорва съществуването през целия спорен период на основателни причини за съмнение, че жалбоподателят е способен да извърши друго наказуемо престъпление.

54. По отношение на обосноваването на наложената на жалбоподателя мярка задържане под стража, Съдът отбелязва, че по времето на настъпване на събитията, член 125 от българския НПК предвижда презумпцията, че задържането под стража е основателно за определен вид тежки престъпленията, освен ако заинтересованият успее да докаже /като задължението за доказване на тази теза остава изцяло негово задължение/, че е изключена възможността за укриване, възпрепятстване на разследването или извършване на ново престъпление (виж „*Илийков срещу България*”, № 33977/96, §§ 79-83, 26 юли 2001 г.).

55. Съдът отново припомня, че системата за автоматично прилагане на мярката задържане под стража сама по себе си противоречи на разпоредбите на член 5, § 3 ; когато вътрешното законодателство предвижда презумпция, както в случая, Съдът трябва поне да провери дали властите са в състояние да докажат съществуването на конкретни факти, които биха обосנוвали нарушаването на правото на спазване на личната свобода. (решение „*Илийков*”, цитирано по-горе, § 84).

56. В случая, прокурорът се е позовал на тази презумпция, за да обоснове решението си за задържане, но също е констатирал в своето постановление от 15 март 1997 г., че жалбоподателят е извършил деянията по време на предишната си условна присъда, наложена му за кражба и че не е имал постоянен адрес в София, където се е провеждало разследването. Съвкупността от тези факти са представлявали според Прокурора опасност за укриване, пречене на доказването на истината или извършване на ново престъпление.

57. Съдът допуска, че изложените от прокурора мотиви не са лишени от основателност и биха могли да оправдаят задържането в първия момент.

58. При това, рискът от бягство и възпрепятстване на разследването неминуемо намалява с времето и по-конкретно с приключването на досъдебното производство на 10 май 1997 г.

59. Това обстоятелство е признато от Софийския районен съд, който на 10 ноември 1997 г., вследствие на поредна жалба от страна на жалбоподателя, постановява неговото освобождаване под гаранция. Но тъй като жалбоподателят не е заплатил гаранцията, поради липса на средства, той е останал в ареста.

60. Съдът припомня, че в зависимост от съдебната практика, стойността на гаранцията трябва да бъде определена основно „по отношение на заинтересованото лице в зависимост от средствата, с които разполага (...), като цяло в зависимост от доверието, което може да се има, че перспективата за загуба на гаранцията (...) при неявяване на съдебното заседание ще му поддейства като достатъчен мотив да отхвърли всякакво намерение за бягство” (*”Нюмайстер срещу Австрия”*, решение от 27 юни 1968 г., серия А № 8, стр. 40, § 14). Тъй като се касае за основното право - правото на свобода, гарантирано от член 5 на Конституцията, властите следва да положат също толкова грижи да определят съответстващата гаранция, колкото и да решат дали задържането на даден обвиняем в ареста е наложително или не (*”Иванчук срещу Полша”*, № 25196/94, § 66, 15 ноември 2001 г.; *”Шертенлейб срещу Швейцария”*, № 8339/78, доклад на Комисията от 11 декември 1980 г., Решения и доклади 23, стр. 137, § 170).

61. Но в случая, мотивите, изложени от съда не свидетелстват същият да е отчел материалното състояние на жалбоподателя, въпреки че той изрично е споделил за затрудненото финансово положение, в което се намира (виж по-долу, § 14).

62. От друга страна, както Съдът констатира в решението си за допустимостта на жалбата, отхвърляйки изключението за неизчерпване на вътрешноправните средства, повдигнато от Правителството, жалбоподателят не е имал възможност да поиска промяна на мярката или на стойността на гаранцията, докато делото е било във фазата на досъдебното производство (виж *”Божилков срещу България”* (дек.), № 45114/98, 6 ноември 2003 г.).

63. Впоследствие, мярката е потвърдена от съдия-докладчик на 9 януари 1998 г., в момента на връщането на делото на жалбоподателя за преразглеждане, без каквато и да е специална обосновка.

64. Едва на 12 март 1998 г., след като е разгледал делото по същество и е осъдил жалбоподателя на обикновено наказание налагане на глоба, съдът е постановил неговото освобождаване, без да поставя условие за внасяне на гаранция. Следователно, жалбоподателят е престоял четири допълнителни месеца, поради невъзможността да заплати исканата гаранция, след като съда е констатирал, че вече не са налице основателни причини, които да оправдават това задържане под стража.

65. Предвид гореизложените факти, Съдът счита, че българските държавни власти не са обосנוвали срока на задържането на

жалбоподателя с релевантни и достатъчни причини. При тези условия, проучването, дали процедурата е била водена или не с необходимата активност, се оказва ненужно.

66. Следователно, налице е нарушение на член 5, § 3.

В. Относно законността на задържането на жалбоподателя след решението за неговото освобождаване (член 5, § 1)

67. Жалбоподателят поддържа тезата, че съгласно разпоредбите на вътрешното право неговото задържане след 12 март 1998 г. по никакъв начин не е било основателно.

68. Правителството декларира, че жалбоподателят е престоял в ареста толкова, колкото е било необходимо да се провери дали не следва да бъде задържан и на друго основание. По този повод между съда и пенитенциарната администрация са били обменени известен брой писма.

69. Съдът отчита факта, че Софийският районен съд е постановил освобождаването на жалбоподателя на 12 март 1988 г. Жалбоподателят е пуснат на свобода на 1-ви април 1998 г., или двадесет дни по-късно.

70. Съдът припомня, че списъкът на изключенията от правото на свобода, който фигурира в член 5, § 1, има изчерпателен характер и единствено стриктната му интерпретация съответства на целите на тази разпоредба : осигуряване на правото никой да не бъде произволно лишаван от свобода (виж по-горе цитираното решение "*Лабита*", § 170 ; "*Джулия Манцони срещу Италия*", решение от 1-ви юли 1997 г., "*Сборник*" 1997-IV, стр. 1191, § 25).

71. Съдът припомня, че основателното задържане по смисъла на член 5, § 1 с) спира да бъде основателно „в деня, в който се реши въпроса за основателността на обвинението, било то още на първа инстанция » („*Вемхоф срещу Германия*", решение от 27 юни 1968 г., серия А № 7, стр. 23-24, § 9). От друга страна, в случая на жалбоподателя, той не е бил осъден на лишаване от свобода, което автоматично означава, че последващото му задържане в затвора не би могло да се възприеме като основателно по смисъла на член 5, § 1 а). Още повече, че съдът изрично е постановил решение за неговото освобождаване.

72. Съдът намира, че е неизбежно често да има срок за изпълнение на решенията, постановили освобождаване на обвиняемите, но този срок следва да бъде сведен до минимум. На Правителството се пада задължението да предостави детайлна извадка на всички релевантни факти ("*Николов срещу България*", № 38884/97, § 80, 30 януари 2003 г.).

73. Съдът отчита, че в случая срокът от двадесет дни трудно може да се оправдае с необходимостта от извършване на проверка дали

жалбоподателят не е трябвало да бъде задържан и по друга причина или във връзка с изпълнение на други административни формалности. Освен това, от документите по преписката става ясно, че предаването на решението на властите на затвора, което означава и начало на изпълнението на това решение, е станало едва на 31 март 1998 г., или осемнадесет дни след произнасянето му. Правителството не дава никакво обяснение, което да оправдава това закъснение.

74. При тези обстоятелства, задържането под стража на жалбоподателя след 12 март 1998 г. не е обосновано нито по силата на алинея с) на член 5, § 1, нито на коя да е от другите алинеи.

75. Следователно, налице е нарушение на член 5, § 1.

II. ОТНОСНО ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5, § 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

76. Жалбоподателят смята, че той не е имал реалната възможност в рамките на вътрешното право за получи обезщетение във връзка с твърдените нарушения на член 5 §§ 1 и 3. Той се позовава на член 5, § 5, който гласи следното :

„Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, има изпълняемо право на обезщетение.”

77. Правителството счита, че жалбоподателят е имал на разположение възможност да обжалва по смисъла на закона от 1988 г. за отговорността на държавата, който предвижда право на обезщетение, в случай незаконно арестуване.

78. В отговор, жалбоподателят твърди, че законът от 1988 г. се отнася единствено до определени хипотези, които се тълкуват ограничително. Тъй като твърдените нарушения в случая са в резултат на липса на съответствие между вътрешното право и Конвенцията, те не влизат в полето на приложение на въпросния текст.

79. Съдът припомня, че правото на обезщетение по смисъла на член 5, § 5 предполага наличието на предварителна констатация от вътрешните съдебни власти и от самата нея за нарушаване на един от параграфите от 1 до 4 на този член. Предвид констатираното неспазване на член 5, §§ 1 и 3 (виж §§ 41, 65 и 74 по-горе), член 5, § 5 следва да бъде приложен при този казус. Оттук и необходимостта да бъде разгледан въпроса дали вътрешното право е предоставяло на жалбоподателя възможност да получи действително обезщетение по съдебен ред.

80. Съдът отбелязва, че законът за отговорността на държавата предвижда право на обезщетение в случай на арест, „отменен, поради липса на законно основание” и се отнася по всяка вероятност за неправомерното задържане съгласно вътрешното право.

81. В случая на жалбоподателя обаче, извънредното му задържане в ареста не се възприема като противоречаща на българското право мярка. Още повече, според състоянието на съдебната практика по отношение на въпросните разпоредби, излиза че същите са били единствено прилагани към случаи, в които наказателното преследване е било прекратено или подсъдимият е бил освободен. Но, не такъв е случаят на жалбоподателя (виж по-горе, § 33, и *"Янков срещу България"*, № 39084/97, § 194, 11 декември 2003 г.). Към настоящия момент, Правителството не предоставя никакви примери за присъдено обезщетение за незаконно задържане на основание прилагането на въпросния закон, когато делото е завършило с присъда или както е в случая – лицето е било задържано в затвора, въпреки решението за освобождаване. Поради тази причина, жалбоподателят не е разполагал с възможност да получи обезщетение на основание на закона от 1988 г.

82. Освен това, не изглежда някога да е съществувало такова право във връзка, например, с други разпоредби на вътрешното право.

83. Следователно, налице е нарушение на член 5, § 5 от Конвенцията.

III. ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

84. Съгласно член 41 от Конвенцията,

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение. Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.”

A. Вреди

85. Жалбоподателят претендира за обезщетение от 15 000 евро (EUR) за нанесени му неимуществени вреди, причинени от незаконното му задържане под стража.

86. Правителството счита, че сама по себе си евентуалната констатация за нарушение на Конвенцията дава на жалбоподателя справедливо удовлетворение във връзка с претърпяната от него неимуществена вреда. Освен това, то заявява, че претендираното обезщетение е прекомерно завишено.

87. Като преценява по справедливост, каквито са и изискванията на член 41, Съдът счита за основателно на жалбоподателят да бъдат присъдени 3 000 евро за нанесени му неимуществени вреди.

Б. Разноски

88. Жалбоподателят претендира за обезщетение във връзка с направените от него разноски, без да уточнява конкретна сума.

89. Правителството счита, че сумите внесени от Съвета на Европа за правна помощ, са достатъчни за покриването на разноските, направени от жалбоподателя.

90. Съгласно практиката на Съда, на жалбоподателя могат да бъдат присъдени единствено направените действителни, необходими и разумни разноски. В случая, жалбоподателят е ползвал правна помощ, отпусната от Съвета на Европа. По отношение на останалата част от твърдяните извършени разноски, жалбоподателят не е уточнил стойността им, нито е представил оправдателни документи в подкрепа на твърденията си. Това дава основание на Съда да отсъди, че не следва да му бъде присъдено обезщетение в тази връзка.

В. Лихва за забава

91. Съдът намира за уместно, лихвата за просрочване да е базирана на пределната лихва по заеми на Централната европейска банка, към които следва да се добавят три процентни пункта.

КАТО ВЗЕ ПРЕДВИД ГОРЕПОСОЧЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Установява* нарушение на член 5, § 3 от Конвенцията, поради неизправянето на жалбоподателя пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции ;
2. *Установява*, че няма нарушение на член 5, § 1 с) от Конвенцията по отношение на законността на наложената на жалбоподателя мярка задържане под стража ;
3. *Установява* нарушение на член 5, § 3 от Конвенцията по отношение на срока на мярката задържане под стража ;
4. *Установява* нарушение на член 5, § 1 от Конвенцията по отношение на прекараното от жалбоподателя време в затвора между 12 март и 1-ви април 1998 г.;
5. *Установява* нарушение на член 5, § 5 от Конвенцията ;
6. *Отсъжда*:
 - а) че Ответната държава следва да заплати на жалбоподателя в тримесечен срок от датата на влизане на решението в сила, съгласно член 44, § 2 от Конвенцията 3 000 евро (три хиляди евро) за нанесени неимуществени вреди, ведно с евентуално дължимите суми за данъци, които да бъдат превърнати в български лева по курса към датата на плащане;

б) от датата на изтичане на гореспоменатите три месеца до разплащането, ще се дължи проста лихва върху сумата при ниво, равно на пределната лихва по заеми на Европейската централна банка по време на просрочения период плюс три процентни пункта.

6. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателя за обезщетение по справедливост.

Изготвено на френски език и известно писмено на 22 декември 2004 г. съгласно член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Сьорен Нийлсен

Секретар на Отделението

Христос Розакис

Председател